

ЦРВЕН КРСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ПРИРАЧНИК

ОПШТА ДИСЕМИНАЦИЈА НА МХП
ЗА НОВИНАРИ

ПРИРАЧНИК ЗА ДИСЕМИНАЦИЈА НА МХП ЗА НОВИНАРИ

Воведен дел

1. ДЕФИНИРАЊЕ НА ЦЕЛНАТА ГРУПА

Пред воопшто да се пристапи кон креирање на структура на конкретната дисеминациска сесија, мора да се дефинира самата целна група, односно, да се одговори на прашањето на кого се однесува таа дисеминациска сесија. Овој прирачник е посветен на новинарите како посебна целна група на сесиите за дисеминација на меѓународното хуманитарно право. Во секоја одделна држава, поимот новинар се изедначува со вршителот на новинарската дејност, со тоа што постојат определени разлики во зависност од конкретниот правен систем на одделната држава. Од друга страна пак, ситуациите и настаните на кои се однесува меѓународното хуманитарно право, само во одделни случаи се одвиваат на територијата на само една држава, па дури и кога е тоа така, истите тие настани секогаш се предмет на помала или поголема медиумска покриеност на новинари од други држави. Поаѓајќи од тоа, прифаќањето на законската дефиниција на поимот „новинар“ би значело давање

на предност на правниот систем од кој ќе се преземе таа дефиниција во однос на сите останати и токму поради тоа, сметаме дека во потрагата по дефиницијата на нашата целна група треба да се насочиме кон науката. Така, за потребите на овој прирачник би било сосема доволно доколку кажеме дека „новинарството е интелектуална дејност на откривање, пренесување и бранење на вистината и сознанијата“¹ преку средствата за јавно информирање. Како што веќе напоменавме, новинарите се професионалните вршители на таа дејност. Под средства за јавно информирање пак, се подразбираат медиумите во сите форми, чија основна цел е пренесување на информации и сознанија до неопределен број луѓе. Тука дисеминаторот мора да има во предвид дека средствата за јавно информирање, во последните две децении бележат суштинска промена, како во својот формат, така и во можноста за пренос на информации.

1.1. Карактеристики на целната група

Доколку пред малку повеќе од еден век, печатените медиуми беа не само доминантна, туку и единствена форма на средства за јавно информирање, денес нивната примена бележи рапидно опаѓање, на сметка на нив-

ните електронски и интернет верзии. Токму појавата на интернетот, ја зголеми и можноста за пренос на информациите. Имено, интернетот дозволува географските влијанија во преносот на информациите да се

1. Проф. д-р Кирил Тенков, Предавања по предметот Етика на комуникацијата, Универзитет Св. Кирил и Методиј, Правен факултет, „Јустинијан Први“, Интердисциплинарни студии по новинарство, студиска година 2007/08

сведат на минимум, обезбедувајќи пренос, а со тоа и влијание на медиумите ширум целиот свет. Тоа би значело дека совесниот дисеминатор никако не смее да си дозволи да ги занемари новинарите кои својата дејност ја вршат надвор од рамките на печатените и електронски медиуми и дека мора, при определувањето на конкретната целна група, да го земе во предвид и одделното влијание на „неконвенционалните“ електронски медиуми.

1.2. Зошто новинарите како целна група?

Времињата кога војните се воде далеку од очите на широките народни маси се веќе одамна одминати. Во современи услови, процесот на донесување на поголема политичка одлука од каков било тип, практично е незамислив без да се земе во предвид јавното мислење и реакциите на јавноста. Ова посебно се однесува на оние политички одлуки кои директно се насочени кон граѓаните, кон нивниот живот и тело, кон нивната безбедност. Така, одлуките дали една држава ќе стапи во војна, дали ќе побара од своите граѓани да бидат подготвени да го жртвуваат својот живот и животот на своите најблиски за неа, или пак, да го активираат сиот свој ум, душа и тело во агресивна и уништувачка насока против својот непријател, се политички одлуки кои во современиот свет не можат да се донесат, без претходно да се определи и начинот на кој сето тоа ќе и биде соопштено на Јавноста и да се процени влијанието на таа одлука врз истата. Нормите и обичаите на меѓународното хуманитарно право, односно нивното креирање, прифаќање и примена, претставуваат еден свет, чие постоење е невозможно без ваквиот тип на политички одлуки. Од друга страна пак, самото влијаење врз мислењето на јавноста, по однос на кое било прашање, исто така е незамисливо без земањето во предвид

Понатаму, исто толку значаен е и фактот дека и самите новинари се луѓе кои се вработени во медиумски компании, кои, покрај кон известување и пренесување на информации, се стремат и кон профит. Истовремено, новинарите се и категорија на лица која имаат посебна положба во вооружените судири. За овие димензии на улогата и положбата на новинарите во дисеминацијата на МХП, ќе стане збор подолу во текстот.

на улогата на медиумите во целиот тој процес.

Денес, медиумите претставуваат основна алатка во креирањето и насочувањето на јавното мислење, а со тоа и на емоциите и стратистите на граѓаните. Колку и да звучи тоа сурово, тој што ги контролира медиумите, ја контролира и самата јавност. Ова посебно се однесува на земјите во развој или во транзиција, каде медиумите се уште се борат за своето независно место во општествениот живот. Истовремено, улогата на медиумите и на новинарите кои ги претставуваат истите може да биде од голема полза за дисеминацијата на меѓународното право и за ширењето на неговите вредности помеѓу широките народни маси.

Така, положбата и улогата на медиумите и на новинарите во дисеминацијата, па преку неа, и во имплементацијата на меѓународното хуманитарно право, може да се сфати на два начина:

- Медиумите и новинарите како средство за дисеминација; и
- Медиумите и новинарите како општествена група со посебни права и обврски предвидени со меѓународното хуманитарно право.

Оваа поделба не значи дека треба да се има два одделни пристапи при дисеминацијата на МХП помеѓу новинарите како целна група. Напротив, дисеминаторот треба да се стреми кон градење на единствен пристап, но истовремено и да ги земе во предвид двете димензии на улогата и положбата на медиумите и новинарите во процесот на дисеминација и на имплементација на одредбите од МХП. Како што предходно беше напоменато, не смее да се занемари и ме-

диумската трка по профит. Тука на сцена мораат да стапат личните особини и вештини на дисеминаторот. Тој или таа мора да најде заедничка точка на интерес помеѓу конкретната медиумска куќа и дисеминаторската дејност доколку сака истата да ја употреби како средство во дисеминацијата на МХП. Од друга страна пак, дисеминаторот мора да посвети должно внимание и на правата и обврските на новинарите, кои се дефинирани во соодветните норми на МХП.

Втор дел

Новинарите и членовите на екипажот кои ги покриваат вооружените конфликти постојано се изложени на опасност. Тие се изложени на опасностите кои произлегуваат од воените операции; можат да станат жртви на непријателства на самото боиште како што се напади со бомби, директен непријателски оган или заскитани куршуми, експлозии на мини.

Новинарите и нивниот придружен тим можат да станат жртви на својоволни акти на насилство, како што се убиства, апсења, тортура, исчезнување, извршени од страна на членови на вооружени или безбедносни сили или од не-државни актери во државата во која новинарите работат.

2. Првите обиди за заштита на новинарите (кратка историска ретроспектива)

Меѓународното Хуманитарно Право уште одамна покажува интерес за специјалната ситуација на новинарите кои се ангажирани на опасни мисии. Всушност, Прописите кои се однесуваат на Законите и Обичаите на Војната, додадени кон Хашките конвенции од 1899 и 1907 година (чл. 13) и Женевската Конвенција од 27 Јули 1929 година поврзана со Третманот на Воените заробеници, веќе ги имаат споменато "воените кореспонденти". Членот 81 од Конвенцијата од 1929 година наведува дека "лицата кои ги придружуваат вооружените сили, без притоа да се директно дел од нив, како што се кореспондентите, репортерите, кои ќе паднат во рацете на непријателот и кои подоцна ќе бидат притворени, имаат право да бидат

третираны како воени заробеници под услов да имаат овластување од воените власти на вооружените сили кои ги придружуваат".

За време на екстензивната ревизија на МХП кое резултирало со четирите Женевски конвенции од 12 август 1949 година, овие одредби беа повторени во Третата Женевска Конвенција поврзана со Воените заробеници со тврдење дека новинар кој ќе падне во рацете или е притворен од страна на непријателот, е и има статус на воен заробеник (Трета Женевска Конвенција, чл. 4, А(4)).

Иако, според конвенцијата од 1929 година, носењето на картичка за идентификација издадена од компетентните власти беше услов за правото на статус

на воен заробеник, законодавецот во 1949 го олесни овој услов, поради фактот (кој се појави за време на Втората Светска Војна) дека носителот може да ја изгуби за време на настаните.

Како и да е, новинарот мора, во сите околности, да има добиено овластување од соодветните власти да ги придружува вооружените сили: картичката за идентификација ќе биде едноставно доказ за ова овластување, доказ кој непријателот може да го побара пред да одлучи за неговиот статус. Картичката на воениот кореспондент игра слична улога како и униформата на војникот: создава презумпција. Доколку постои било каков сомнеж во врска со статусот на лицет кое бара статус на воен заробеник, тоа лице останува под заштита на конвенцијата од 1949 година, да ја очекува одлуката на компетентен трибунал, во согласност со процедурата утврдена во Чл. 5, ст. 2 од Третата Женевска конвенција. Во последните триесет години во континуитет се водат дискусии, на различни нивоа и во различни прилики, а кои се однесуваат на подобрена заштита на новинарите ангажирани во опасни мисии. Тоа беше прашање од големи интерес на здруженијата на новинари. На Генералното Собрание на Обединетите Нации во 1970 година, тогашниот Министер за Надворешни Работи на Франција, г-дин Maipse Schumann, сугерираше дека Обединетите Нации мора да преземат иницијатива по ова прашање².

Генералното Собрание на ООН донесе резолуција N0. 2673 (XXV), на 9 декември 1970 година, во која ги упати Економскиот и Социјалниот Совет и Комисијата за Човекови Права да состават конвенција која ќе обезбедува заштита на новинарите ангажи-

рани на опасни мисии. Идејата за конвенција беше на тој начин формулирана. На почетокот од 1971 година, во статија потпишана од еден од директорите, МКЦК даде некои насоки кои мислеше дека би придонеле за решавање на проблемот.³ Во 1971 година на Комисијата за Човекови Права и се довери оваа задача. Истата година беше напишан иницијален предлог кој беше поднесен на усвојување на Генералното Собрание на Обединетите Нации и на неговите земји членки. Генералното Собрание даде забелешка на тоа дека е неопходно да се донесе конвенција за овој предмет и ги покани ЕКО СОС и Комисијата за Човекови Права да го преиспитаат ова прашање. Но што е уште поважно, побарано е од Комисијата да го проследи нејзиниот извештај на Конференцијата на владини експерти за реафирмација и развој на МХП применливо во вооружени судири, која беше свикана од МКЦК во 1972 година.

Од МКЦК беше побарано да ги поднесе во Обединетите Нации заклучоците и опсервациите донесени на оваа средба.⁴ Во меѓувреме, процесот на ревидирање на МХП веќе се одвиваше и на 8 јуни 1977 година, резултатите со донесување на двата Дополнителни Протоколи на Женевските Конвенции.

Конечниот резултат од напорите да се обезбеди подобра заштита за новинарите од опасностите при воени судири е специјалната одредба од Дополнителниот Протокол I поврзан со меѓународните вооружени судири, т.е. чл. 79 за "Мерки за заштита на новинарите". Овие одредби можат да се сумираат на следниов начин:

- Новинар кој е ангажиран во професионална мисија во области со

² Види „меѓудругото, UN Secretary General's reports entitled "Human Rights in Armed Conflict: Protection of Journalists on Dangerous Missions in Zones of Armed Conflict" A/9073, 9 July 1973; A9643, 22 July 1974; A/10147, 1 August 1975; и исто така резолуции 2673 (XXV), 9 Dec. 1970; 2854 (XXVI), 20 Dec. 1971; 3058 (XXVIII) 2 Nov. 1973; 3245 (XXIX), 29 Nov. 1974; 3500 (XXX), 15 Dec. 1975.

³ Види C. Pilloud, "Protection of journalists on Dangerous Missions in Armed Conflict Zones" in International Review of the Red Cross, Jan 1971

- вооружен конфликт има право, како цивил, на целосна заштита која МХП им ја доделува и гарантира на цивилите.
- Воен кореспондент акредитиран кон вооружените сили го задржува специјалниот статус утврден во чл. 4, А(4) од Третата Женевска Конвенција.
- Картичката за идентификација која е слична на онаа во Анекс II од Дополнителниот Протокол I ќе биде доказ дека носителот на картичката е новинар.

2.1. Дали новинарите треба да имаат специјален статус?

Авторите на драфт-верзијата на конвенцијата на Обединетите Нации⁴ се обидоа да ја подобрат ситуацијата на новинарите ангажирани во опасни професионални мисии, преку креирање на специјален статус. Прашањата покренати со овој предлог бараа објаснување иако истите веќе им припаѓаат на архивите. Како што е наведено предлогот (чл.2 а), новинар е лице кое се смета за такво врз основа на националната легислатива или практика. За да би имале бенефит од специјалната заштита, новинарите мора да поседуваат картичка издадена од националните власти. На задната страна од картичката мора да има изјава (чл.5(2)) дека носителот се обврзува, за време на неговата мисија, да се однесува на начин доследен на највисоките професионални стандарди во целина, да не се меша во внатрешните работи на Државата во која патува и да не учествува во ни една политичка или воена активност или во било која друга активност која ќе подразбира директно или индиректно учество во вршење на непријателства во области каде опасната мисија се изведува.

Покрај тоа, властите би биле одговорни за соопштување на имињата на новинарите со картичка на меѓународен професионален комитет воспоставен согласно конвенцијата.

Новинарите на тој начин би имале можност да се идентификуваат на мисија преку значењето на оваа картичка. Освен тоа, секој од нив би бил обврзан да носи јасно разликувачки амблем, долго црно П на златен диск, на начин да биде јасно видлив од далечина (чл.9).

Каква специјална заштита би била доделена со предложената Конвенција?

Според чл.10, страните во вооружениот судир би направиле се што е во нивна надлежност да ги заштитат новинарите, посебно, (а) да им доделат на новинарите разумна заштита против опасностите кои се неразделиви од судирот; (б) да ги предупредат новинарите да стојат понастрана од опасните зони; (в) во случај на притворање да им овозможат идентичен третман⁵ на оној утврден во Четвртата Женевска Конвенција, чл.75-135;(г) да обезбедат информации вслучај на смрт, исчезнување, затворање и.т.н. На крајот од оваа кратка анализа на предлог конвенцијата, треба да се додаде дека Држава во судир би го одржала правото да даде или да одбие пристап до опасни места под истите услови како и оние кои се применуваат на нивните новинари (чл.13, ст.2). На тој начин би се отстранил секаков вид на дискриминарачки третман.

4 UN General Assembly resolution 2854 (XXVII), 20 Dec. 1971

5 Најновата верзија може да се најде во: UN Secretary General's note A/10147 of 1 August 1975

2.2. Заштита на новинарите со постоечкото право

Фокусот на МХП е да ги поштеди лицата кои не земале, или повеќе не земаат директно учество во непријателствата, од неприкладно насилство кое произлегува од вооружениот судир. Оттаму, инструментите на МХП не соопштуваат за новинарската слобода на делување или збор. Тие не го даваат правото да влезат на одредена територија без согласност на властите кои ја контролираат таа територија. Тие сепак ја даваат правната основа за нивна правна заштита во случај кога ќе се најдат во ситуација на вооружен судир.

Во МХП, новинарите се споменуваат на два различни начини. Најпрвин, Третата Женевска Конвенција која се однесува на воените заробеници, ги покрива и воените кореспонденти. Второ, Дополнителниот Протокол I од 1977 година, посебно се осврнува на новинарите ангажирани во опасни професионални мисии во области со вооружен конфликт. И двата договора се однесуваат на меѓународни вооружени конфликти.

Воените кореспонденти се претставници на медиуми кои во случај на меѓународен вооружен конфликт се акредитирани да ги придружуваат вооружените сили без притоа да се дел од нив.

Ќе почнеме со проблемот кој се поставува во врска со присуството на новинарите на бојното поле, како и ситуацијата на новинарите кои се паднати во рацете на страна вооружениот судир. Нема да ги споменеме воените новинари бидејќи тие се дел од вооружените сили. Нивниот статус е ист како и на останатиот дел од вооружените сили и тие не уживаат некој посебен имунитет. Мора уште веднаш да се напомене дека инструментите на МХП не соопштуваат за оправданоста или законитоста на дејствијата на новинарите во време на војна. Ниту приврзаниците ниту пак противниците на новинарската слобода на делување ќе ги најдат своите аргументи во Женевските Конвенции и Дополнителните Протоколи; тие ништо не говорат на оваа тема. Токму затоа е погрешно да се гледаат овие инструменти како примена и адаптација на човековите права во критична ситуација, односно во војна. Подрачјето на Женевското право е полимитирачко, имено се стреми да ги намали ефектите од војната и нејзините последици по луѓето. Со други зборови, хуманитарното право не ја штити новинарската функција, туку ги штити лицата ангажирани во ваква активност.

2.3. Новинарите соочени со опасностите од воените операции

Меѓународни вооружени конфликти

Новинарот на опасна професионална задача која се одвива во воена зона претставува цивил. Дополнителниот Протокол I, во членот 79, го утврдува ова право, за меѓународни вооружени конфликти. На тој начин, новинарите не го губат статусот како оној на цивилите кога ќе навлезат во област со вооружен конфликт на професионална мисија, дури и ако тие ги придружуваат вооружените сили или пак

имаат корист од воената логистичка поддршка.

Новинарите се заштитени на ист начин како и сите останати цивили, независно од нивната националност, под услов да не преземаат никакви дејствија кои би им го загрозиле нивниот статус на цивили.

Како цивили, новинарите и нивниот тим не смеат во никој случај да бидат цел на директен напад. Стра-

ните во вооружениот судир имаат обврска да ги преземат сите можни мерки на претпазливост за да обезбедат нивните напади да бидат насочени единствено кон воени цели. Освен тоа, намерен напад кој ќе предизвика смрт или повреда на новинар ќе претставува воено злосторство (Дополнителен Протокол I и чл. 8 (2)(к)(j) од Римскиот Статут на Меѓународниот Кривичен Суд. Воените кореспонденти кои се акредитирани од воените власти, споменати во Третата Женевска Конвенција, се заштитени на начин како не-акредитирани новинари: тие го задржуваат нивниот статус на цивили и покрај специјалното овластување добиено од воените извори. Истотака, новинарите мора да бидат почитувани без разлика дали поседуваат картичка за идентификација на новинари ангажирани во опасни мисии. Картичката сведочи за нивниот капацитет за новинари; не создава статус на цивил.

Додека новинарите и нивните тимови не го губат правото на заштита како цивили, тие (како сите други неборци) дејствуваат на сопствен ризик доколку стојат премногу блиску до воената единица или се доближат премногу блиску до воена цел. Воената единица или воената цел може да бидат предмет на законит непријателски напад и следствената смрт или повреда на новинарот или на неговиот тим ќе се смета за несакан ефект од тој напад, или како уште се нарекува, "коллатерална штета". Таков напад ќе се смета за незаконит, ако очекуваната смрт или повреда на цивилот е прекумерна во однос на воената предност со која би се здобиле од нападот (правило на пропорционалност) - Дополнителен Протокол I чл. 51 (5) (6).

Како и да е, дури и при вакво сценарио, забраната за директен напад против новинари и нивните тимови, стои.

Новинарите не се заштитени од

намерни напади ако и се додека земаат директно учество во непријателствата. Вообичаените новинарски активности се покриени со имунитетот од директни напади и не сочинуваат директно учество во непријателствата. Прифаќајќи ги новинарите како цивили, државите се согласуваат да им дозволат да си ја вршат нивната работа, да прават фотографии, да снимаат филмови, да снимаат информации, да земаат забелешки и да ги пренесуваат нивните информации и материјали на јавноста преку медиумите. Но, доколку новинарите ја пречекорат нивната улога и границите од нивниот професионален мандат, ризикуваат да бидат обвинети за шпионирање или извршување на останати непријателски акти.

Сите гореспоменати правила формираат рамка од легислатива која е применлива при меѓународни вооружени конфликти. Каква заштита можат да очекуваат новинарите кога се ангажирани на опасна мисија во услови на не-меѓународен вооружен конфликт? Правото применливо во внатрешните судири, т.е. членот 3 кој е заеднички за Женевските Конвенции и Дополнителниот Протокол II, не се однесува на претставниците на медиумите. Меѓутоа не е причина, новинарите кои се ангажирани во опасни мисии и кои се воздржуваат од вршење на непријателски акти, да не уживаат иста заштита како и цивилите. Иако различни приоди можат да се усвојат во зависност од категоријата на вооружениот судир, подобро е да се користат идентични концепти колку што е можно повеќе.

Членот 13 од Дополнителниот Протокол II ја објаснува ситуацијата на цивилното население и на индивидуалните цивили и нивната корист од целосна заштита. Тие не можат да бидат предмет на напад. Ова основно правило на правото за сите вооружени судири е израз на генерален правен принцип.⁶ Тоа е врзувачко правило независно од Протоколот II.

⁶ Види Partsch *Armed Conflict, Fundamental Rules*, во Bernhardt (ed.) *Encyclopedia of Public International Law*, 3 (1981) стр. 284 Kalshoven, *Applicability of Customary International Law in Non-International Armed*

Немеѓународни вооружени конфликти

Иако новинарите не се специфично споменати во ниту еден договор применлив при немеѓународни вооружени конфликти, тие се сметаат за цивили. Цивилното население не смее да биде цел на напад, се додека не зема директно учество во непријателствата.

Според тоа, новинарите и нивните тимови имаат бенефит на целосна заштита што правно им следува на цивилилите и во меѓународни и во не-меѓународни вооружени судири.

2.4. Новинарите паднати под власт на страна во вооружениот судир (заробени или уапсени)

Во меѓународни вооружени конфликти, правните одредби кои се однесуваат на новинарите и нивниот тим кога ќе паднат под власт на страна во вооружениот судир, зависат од бројни фактори, вклучително и потеклото и националноста. Локалните новинари кои се уапсени од сопствените власти подлежат на националните закони. Тие можат да бидат лишени од слобода само доколку домашната легислатива дозволува нивно притворање. Властите се ограничени со гаранциите и правилата поврзани со притворот, а застапени во нивната домашна легислатива, но и со секоја меѓународна одредба за заштита на човековите права, која државата ја ратификувала во националното законодавство. Инаку, новинарите и нивните тимови се заштитени со опсег од МХП норми кои се применуваат на цивили а кои се содржани во Четвртата Женевска Конвенција и во Дополнителниот Протокол I, како и во обичајното меѓународно право.

Посебно, тие имаат право на значаен број на фундаментални гаранции. Во продолжение се наведени сите дела кои се строго забранети, во кое и да било време, на кое и да било место или во било какви услови:

- Насилство по животот, здравјето или физичката или ментал на благосостојба на лицата, особено:

- Убиство;
- Тортура, физичка или психичка, сурово или нехумано постапување;
- Телесно казнување;
- Осакатување.
- Напад врз личното достоинство, особено понижувачки и деградирачки третман;
- Колективно казнување;
- Земање заложници.

Прекршувањето на повеќето од овие одредби претставува воено злосторство. Вооружените или безбедносни сили на соодветната Држава имаат право, под специфични околности, да притворат лица, вклучувајќи и цивили кои се најдени во област на вооружен судир. Доколку се уапсат или притворат за вршење дејствија поврзани со вооружениот судир, цивилните новинари и нивниот тим мора веднаш да бидат информирани за причините, зошто такв мерки се преземени против нив. Освен во случаите на апсење или притворање поради криминален прекршок, овие лица мора да бидат ослободени со минимално можно доцнење и во секој случај се додека околностите што го оправдуваат апсењето или притворањето не престанат да постојат.

Доколку се притворени за криминален прекршок, имаат право на гаранции за правично судење.

Новинарите задржани во рацете на непријателот имаат право на посета од претставници на МКЦК, кои вршат проверка на условите на интернација. Тие имаат право на комуникација со нивните роднини.

Додека гореспоменатите правила се образложени во детали за меѓународните вооружени судири, правото за не-меѓународни вооружени судири е повторно помалку експлицитно. Сепак, и покрај тоа обезбедува правна заштита на сите лица кои не земаат директно учество во непријателствата или престанале да го прават тоа. Укажува дека притво-

рените мора да бидат третирани хумано, без никаква противничка разлика. Истите фундаментални гаранции се применуваат кон нив исто како што е случајот со меѓународните вооружени судири. Меѓутоа, МХП не нуди многу средства за заштита од неправниот или прекумерниот притвор. Но, оваа дупка се пополнува со законите и одредбите за заштита на човековите права. Како и да е, МХП сепак предвидува правни гаранции во случај на судење.

МКЦК, нормално ги нуди своите услуги на сите страни инволвирани во не-меѓународен вооружен судир.

2.5. Специјални проблеми во ситуации на внатрешни немири или тензии

Ситуациите на колективно насилиство кои не го достигнуваат нивото на вооружен судир не се покриени со меѓународното хуманитарно право, туку со националната легислатива, која како и да е, е хармонизирана со универзалните или регионални одредби за човекови права.

Сите текстови поврзани со заштитата на човековите права ја гарантираат слободата на изразување или информација на еден или на друг начин.⁸ Една од карактеристиките на овие текстови е дека многу од гаранциите не се применуваат во услови на внатрешна криза, под одредени специфични услови. Голем дел од основните права кои го заштитуваат човечкото достоинство сепак остануваат на сила, без оглед на околностите: тие се суштината на човековите права. И покрај разликите помеѓу различните текстови, можеме да ги изведеме следниве генерални заклучоци:

- Ниеден правен инструмент не ја гарантира слободата на изразување или правото на информирање во услови на криза: националната легислатива може заради тоа да ја ограничи таа слобода;
- Одредбите кои се однесуваат на забраната на своеволно апсење, правото на фер судење и соодветните услови за притворот остануваат на сила, според горенаведените инструменти, дури и под исклучителни околности како што е вонредна состојба.

Овие правила исто така се применуваат и кон новинарите и нивните активности.

7 Jean-Marie Henckas and Louise Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law, Volume 1, Rules, Cambridge University Press, 2005, стр. 115-118

8 Универзалната декларација за човекови права, чл. 19; Меѓународниот Пакт за граѓански и политички права, чл. 19; Европска конвенција за човекови права, чл. 10; Интер-Американската конвенција за човекови права, чл. 10.

2.6. Оценка

На прв поглед се добива впечаток дека МХП не обезбедува голема заштита за новинарите и другиот медиумски персонал, и дека МХП единствено содржи две референци за медиумскиот персонал (воените кореспонденти и новинарите вклучени во опасни професионални мисии кои се одвиваат во области на воен судир).

Како и да е, ако некој ги прочита овие одредби во контекст на останатите одредби од МХП, заштитата според постоечкото право е доста опсежна и детална, особено кога станува збор за новинарите кои паднале во рацете на одредена страна во вооружениот конфликт, посебно доколку се притворени или се соочени со криминални процеси.

Што се однесува на ризикот со кој се соочуваат медиумските професионалци кои делуваат на бојното поле, постоечките правила овозможуваат солидна и реалистична основа за заштита, ако ништо друго барем, на хартија. Тешко е да се замисли дека Државите би биле подготвени да се согласат да одобрат поекстензивна правна заштита или дека гие би биле навистина во можност ефективно да обезбедат поголема заштита во конкретни ситуации на бојното поле.

Најсериозниот недостаток моментално е недостатокот од енергични мерки за имплементација на постоечките правила и систематска истрага, обвинување и санкционирање на прекршителите, отколку недостаток од правила.

Трет дел

1. СТРУКТУРА НА ЧАСОТ ПО МОДЕЛ ЦКА - ПХВ

1.1. Елементи на часот

- Најава на часот
- Запознавање
- Контекстуализација
- Дозирани информации
- Функционализација
- Евалуација

1.1.1. Најава

Најавата е првиот дел од сесијата во текот на која учесниците ги добиваат основните информации за понатамошната работа и текот на сесијата.

Овој дел не треба да трае повеќе од 5 % од предвиденото време за целата сесија. Во текот на истиот:

- Предавачот се претставува себеси
- Ја претставува темата на сесијата
- Ги поставува понатамошните правила на дискусија
- Дава Прашалник А (кој понатаму служи за евалуација)
- Ги запишува очекувањата на учесниците и ги претставува целите на сесијата

1.1.2. Контекстуализација

Контекстуализацијата е оној дел од сесијата во текот на кој учесниците се судруваат со проблемот или се поттикнуваат активно да размислуваат на темата која се разработува во текот на сесијата, и на тој начин се ставаат во контекст на темата и сесијата.

Овој дел од сесијата трае 30 % од тоталното предвидено време за сесијата. Во текот на истиот:

- Предавачот ги дели учесниците во неколку групи и им задава задача која по својата проблематика, треба учесниците да ги воведат и подготви за понатамошниот тек на сесијата.
- Учесниците работат во групи и избираат свој гласноговорник, кој на крајот од вежбата ќе ја презентира нивната работа пред останатите групи и пре-

давачот.

- Групите презентираат
- Предавачот го резимира сето она што групите го презентирале и преку дискусији истото го поврзува со темата на сесијата.

1.1.3. Дозирани информации

Овој дел од сесијата се однесува на делот во текот на кој предавачот ги пренесува главните информации на учесниците. Многу е важно во текот на овој дел од сесијата да се води сметка, информациите да бидат дозирани, односно да се води сметка да не се даваат повеќе информации од што учесниците можат да примат и запомнат. Во овој случај најдобро е да се држиме до правилото 5+-2.

Ова е познат психолошки факт, кој укажува на тоа дека при примањето на нови информации, човековиот мозок најдобро ги запомнува првите 3 до 7 нови информации, во зависност од возраста. неколку бои во тек.

Важно е овие информации да не бидат изнесени само по усмен пат, туку паралелно со излагањето да се користат соодветни визуели кои не смеат да бидат преоптоварени со текст, туку на нив треба да бидат забележани само најважните информации со по неколку збора. Пожелно е да се користат на пишувањето на овие визуели.

Овој дел од сесијата, трае 30 % од вкупното време за целата сесија.
Во текот на истиот:

- Предавачот ја поврзува дискусијата со излагањето на нови информации.
- Секоја изложена информација треба да е поткрепена со соодветна визуелија која може да биде во форма на краток текст од неколку збора или цртеж.
- При секоја изнесена информација, предавачот треба да воспоставува контакт со учесниците, правејќи мала дискусија за начинот на кој што слушателите ја сваќаат информацијата.

1.1.4. Функционализација

Функционализацијата е оној дел од сесијата, во текот на кој учесниците го ставаат во функција сето она што во текот на сесијата го научиле. Најдобар начин да се стават знаењата во функција е да се направи вежба во која практично се применуваат стекнатите информации.

Овој дел од сесијата трае 30% од предвиденото време за целата сесија.

Во текот на истиот:

- Предавачот ги дели учесниците во групи.
- Секоја група добива свое задолжение или задача на која што треба да работи.
- Секоја група избира свој гласноговорник, кој ќе ја презентира работата на групата пред останатите групи.
- Секоја од групите презентира, а предавачот ги корегира доколку има потреба.

1.1.5. Евалуација

Евалуацијата се прави на крајот на сесијата. Најдобро е истата да биде писмена, во вид на прашалник, кој се дава пред почетокот на сесијата во вид на Прашалник А и на крајот на сесијата во вид на Прашалник Б, со тоа што Прашалникот А го мери нивото на знаења на учесниците пред почетокот на сесијата, а Прашалникот Б го мери нивото на знаења кај учесниците по завршување на часот.

Евалуацијата се прави кога ќе се споредат овие два прашалници, односно разликата во знаењето помеѓу А и Б го дава реалното количество на знаења кои учесниците ги стекнале во текот на часот.

Овој дел на часот трае вкупно 5% од тоталното предвидено време за одржување на сесијата.

Во текот на овој дел:

- Предавачот го дели Прашалникот Б, напоменувајќи дека истиот е индивидуален и дека не служи за оценување на учесниците - туку напротив дека на овој начин се врши евалуација на предавачот, односно колку тој успеал да им пренесе знаење на истите.

НАПОМЕНА: СТРУКТУРАТА НА ЧАСОТ МОРА ДА СЕ АДАПТИРА СОГЛАСНО КАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА ЦЕЛНАТА ГРУПА, ПОСОЧЕНИ ВО ПРВИОТ ДЕЛ ОД ПРИРАЧНИКОТ.

Четврт дел

Библиографија

- Прва Женевска Конвенција од 1949 година;
- Втора Женевска Конвенција од 1949 година;
- Трета Женевска Конвенција од 1949 година;
- Четврта Женевска Конвенција од 1949 година;
- Дополнителен Протокол I од 1977 година;
- Дополнителен Протокол II од 1977 година;
- Универзалната Декларација за човекови права од 1949 година;
- Меѓународниот Пакт за граѓански и политички права од 1966 година;
- Европската Конвенција за човекови права од 1950 година;
- Интер-Американската Конвенција за човекови права од 1969 година.

2. Дополнителна Литература

- Human Rights in Armed Conflict: Protection of Journalists on Dangerous Missions in Zones of Armed Conflict
- Закон за Црвениот Крст на Република Македонија
- Статут на Црвениот Крст на Република Македонија
- Проектна програма ЦКА - ПХВ (Црвен крст во акција - промоција на хуманите вредности)

РАБОТЕН ТИМ

Љупчо Милковски
Марјан Спасески
Павле Богоевски
Александра Ристовски
Виолета Кузманоска
Владимир Вукелиќ

Подготвил

Марјан Спасески, дисеминатор и член на
Комисијата за дисеминација

www.redcross.org.mk